

ŽMOGAUS TEISIŲ STEBĖJIMO INSTITUTAS
HUMAN RIGHTS MONITORING INSTITUTE

VEIKLOS ATASKAITA

2007

ŽMOGAUS TEISIŲ STEBĖJIMO INSTITUTAS

2006-ųjų METŲ VEIKLOS ATASKAITA

Žmogaus teisių stebėjimo institutas buvo įkurtas 2003 metais, siekiant skatinti atviros, demokratinės visuomenės kūrimą Lietuvoje, konsoliduojant žmogaus teisių principus. Institutas siekia sukurti valstybės politikos, teisėkūros bei praktikos nepriklausomą pilietinės stebėsenos mechanizmą žmogaus teisių srityje, stiprinti žmogaus teisių kultūrą, ugdyti visuomenės supratimą apie žmogaus teises ir laisves, siūlyti įstatymų, programų ir paslaugų žmogaus teisių srityje tobulinimą. ŽTISI vykdo kasdieninę valstybės institucijų stebėseną, atlieka sistemingus tyrimus, ruošia išvadas ir rekomendacijas, inicijuoja strategines bylas teismuose.

WWW.HRMI.LT

© Žmogaus teisių stebėjimo institutas, 2007

ŽMOGAUS TEISIŲ STEBĖJIMO INSTITUTAS
HUMAN RIGHTS MONITORING INSTITUTE

Didžioji g. 5, LT-01228, Vilnius, Lietuva
Tel: +370 (5) 23 14 681
Fax: +370 (5) 23 14 679
El.p.: hrmi@hrmi.lt
Internete: www.hrmi.lt

TURINYS

IŽANGA

STEBĖJIMAS

Žmogaus teisės Lietuvoje: 2005 metų apžvalga
Teisės į privataus gyvenimo gerbimą stebėsena
Vaiko teisių padėtis Lietuvos stacionariose globos ir ugdymo įstaigose
Romų teisės: teisinės pagalbos programa
Teismo procesų stebėjimas: Teisėjų bešališkumo, šalių lygybės bei procesų rungtyniškumo
baudžiamosiose bylose įvertinimas
[Reformos laisvės atėmimo vietose ?](#)

ADVOKA CIJA IR ŠVIETIMAS

Savaitė prieš rasinę diskriminaciją
Tarpautinė žmogaus teisių diena ir žmogaus teisių mėnuo
ŽTSI ir žiniasklaida
Nuorodos į ŽTSI

STRATEGINIS BYLINĖJIMASIS

BENDRADARBIAVIMAS

VALDYBA

DARBUOTOJAI

EKSPERTAI IR KONSULTANTAI

PRAKTIKANTAI

FINANSINIAI RESURSAI

PABAIGA

ĪŽANGA

STEBĖJIMAS

Žmogaus teisės Lietuvoje: 2006 metų apžvalga

Gegužės 15 dieną spaudos konferencijos metu Žmogaus Teisių Stebėjimo Institutas pristatė kasmetinę žmogaus teisių situacijos Lietuvoje apžvalgą. 2006-ųjų apžvalgoje konstatuojama, kad nemažai žmonių šalyje jaučiasi nesaugūs, baiminasi laisvai reikšti savo mintis, jaučia teisingumo stoką, nepasitiki valstybės institucijomis. Žmogaus teisių situacijos analizė patvirtino šio nepasitikėjimo bei būgštavimų pagrįstumą.

Ketvirtojoje žmogaus teisių situacijos Lietuvoje apžvalgoje galima stebėti situacijos dinamiką, ir akivaizdu, kad situacija negerėja. Viena iš didžiausių problemų - Lietuva iki šiol neturi valstybės žmogaus teisių politikos. 2006 metais nebuvo sprendžiamos įsisenėjusios teisės į privataus gyvenimo gerbimą problemos. Atvirkščiai, asmens privatumo ribojimas buvo tęsiamas. Įstatymų leidėjai, tiek visuomenė nepakankamai suvokia teisės į privataus gyvenimo gerbimą turinį ir esmę. To pasekmė – neatsakingas technologinių naujovių diegimas. Pavyzdžiui, nustatant biometrinių pasų įdiegimą bei biometrinių duomenų saugojimą ir kaupimą Gyventojų registre, nebuvo diskutuojamos tuo keliamos grėsmės asmens privatumui.

Kitos teisės į privataus gyvenimo gerbimą problemos - Teisinio reguliavimo stoka, kontroliuojant elektroninę darbo vietą bei diegiant ir naudojant vaizdo stebėjimo kameras; Europos žmogaus teisių teismo išsakyta kritika dėl galiojančio Kardomojo kalinimo įstatymo normų, reglamentuojančių kalinių korespondencijos cenzūrą; tebesitęsianti visuomenės pasitikėjimo teismais ir teisėsaugos institucijomis krizė, kuriai yra pagrindo – teismo procesų stebėjimai parodė, kad teismai dažnai pažeidžia šalių lygiateisiškumo ir rungtyniškumo principus, gajus kaltinamasis nukrypimas.

Nepaisant akivaizdžių problemų, trūko politinės valios imtis esminių reformų. Maža to, politikai demonstravo netinkamą požiūrį į teismus – kišosi į jų darbą, naudojo juos kaip įrankį bandydami apsiginti nuo kritikos. Žodžio ir susirinkimų laisvė buvo užtikrinama nepakankamai. Pastebėti politikų ir kai kurių valstybės institucijų siekiai riboti žodžio laisvę, ginantis nuo kritikos. Nėra užtikrinamas efektyvus užsakomosios žiniasklaidos kontrolės mechanizmas. Informacijos skleidėjai ne visada atsakingai žiūri į skleidžiamos informacijos turinį.

Taip pat apžvalgoje atkreipiamas dėmesys į pažeidžiamų socialinių grupių teises, išskiriant vaikus institucijose bei psichikos sveikatos pacientus. Pastebimas valstybės neapsisprendimas – ginti pažeidžiamų asmenų teises, ar institucijų, kurios šiuos asmenis prižiūri. Nepaisant Instituto ir kitų NVO spaudimo keisti sistemą, sudarančią sąlygas nuolatiniams žmogaus teisių pažeidimams, į ją toliau investuojama, vietoj to, kad būtų stengiamasi sukurti efektyvų priežiūros mechanizmą, kuris padėtų sumažinti žmogaus teisių pažeidimų mastą institucijose, suteiktų galimybę itin pažeidžiamiems visuomenės nariams – vaikams bei psichikos ligoniams – apsiginti. Situacijos problematiškumą atspindi tai, jog Lietuva neratifikavo Jungtinių Tautų Žmogaus teisių tarybos priimto protokolo dėl žeminančio elgesio draudimo. Valstybės, ratifikavusios šį protokolą, įsipareigoja sukurti nepriklausomą stebėsenos mechanizmą, todėl Lietuva šiuo atveju pasirodo kaip valstybė, kuri nėra subrendusi apginti silpniausių savo narių.

Gebėjimų remti bei ginti žmogaus teises stiprinimas Lietuvoje

2007-aisiais metais Žmogaus teisių stebėjimo institutas vykdė projektą, kurio pagrindiniai tikslai - Užtikrinti gilesnį piliečių, Vyriausybės, Seimo, teismų, pilietinės visuomenės bei žiniasklaidos suvokimą apie žmogaus teises bei jų gynimo mechanizmus ir skatinti politinius sprendimus bei teikti rekomendacijas Nacionalinės Žmogaus teisių institucijos, atitinkančios Paryžiaus principus, steigimui.

Vienas iš pirmųjų žingsnių projekto veikloje - Lietuvos žmogaus teisių rėmimo ir gynimo institucijų kompetencijos apžvalga ir jų darbo efektyvumo įvertinimas. Parengtas tyrimas „Lietuvos neteisminių institucijų, ginančių žmogaus teises, apžvalga ir analizė.“ Atliktas tyrimas parodė, jog Lietuvoje nėra vienos institucijos, kuri vykdytų sisteminę, nuolatinę žmogaus teisių stebėseną, analizuotų bendrą žmogaus teisių situaciją šalyje, išskirtų problematiškiausias jos sritis, prisidėdama prie žmogaus teisių politikos formavimo šalyje. Kitos problemos, kurias reikėtų paminėti - esamos valstybinės neteisminės žmogaus teisių institucijos itin ribota apimtimi vykdo visuomenės švietimo ir informavimo funkciją; kai kurių institucijų funkcijos dubliuojasi;

Instituto siūlymu, reikėtų iš naujo įvertinti sukurtą žmogaus teisių institucijos sistemą, ieškant būdų kaip būtų galima tikslingiau panaudoti žmoniškuosius ir finansinius išteklius. Toks įvertinimas padėtų užtikrinti veiksmingesnę žmogaus teisių apsaugą ir gynybą, biudžeto lėšų efektyvesnę panaudojimą. Atsižvelgiant į aukščiau paminėtas problemas bei Paryžiaus principų nuostatas – svarstyтина galimybė įsteigti nacionalinę žmogaus teisių instituciją.

Taip pat atlikti tyrimai - Lietuvos Respublikos Tarptautinių ataskaitų žmogaus teisių srityje rengimo ir rekomendacijų įgyvendinimo mechanizmo studija bei Tarptautinių institucijų sprendimų žmogaus teisių srityje vykdymo Lietuvoje tyrimas.

Pirmajame tyrime aprašomas Lietuvos Respublikos tarptautinių ataskaitų žmogaus teisių srityje rengimo ir rekomendacijų įgyvendinimo mechanizmas, įvertinamas jo efektyvumas ir formuluojamos rekomendacijos. Tyrimo metu nustatyta, kad praktiškai Lietuvos ataskaitų rengimo ir rekomendacijų įgyvendinimo modelis yra gan efektyvus, nes didesnių priekaištų iš tarptautinių institucijų nebuvo gauta. Kita vertus, yra ir tobulintinų aspektų. Aptarus galimas modelio tobulinimo kryptis, formuluojamos rekomendacijos, kuriomis siekiama pašalinti neigiamą fragmentiško teisinio reguliavimo ir institucinės decentralizacijos poveikį, tačiau išlaikyti teigiamus esamo modelio bruožus.

Tyrime *Tarptautinių institucijų sprendimų žmogaus teisių srityje vykdymo Lietuvoje* pažymėta aktualiausia problema - nepakankamas kai kurių valdžios institucijų savo išipareigojimų suvokimas bei nevisavertis naudojimas reikiamomis priemonėmis, siekiant užtikrinti tarptautinių institucijų sprendimų vykdymą žmogaus teisių apsaugos srityje. Požiūrio problema, kai tarptautiniai sprendimai yra vertinami su arogancija ir nepasitenkinimu dažniau, nei pasirengus bešališkai klausytis ir mokytis, išlieka vis dar aktuali.

Žmogaus Teisių Kultūros Konsolidavimo Programa

2007-aisiais metais, įgyvendindamas Žmogaus teisių kultūros konsolidavimo programą, Žmogaus teisių stebėjimo institutas drauge su valstybinėmis institucijomis bei nevyriausybinėmis organizacijomis skatino perėjimą į visuomenę, iškeliančią ir įtvirtinančią žmogaus teises kaip demokratinio valdymo pagrindą.

Viena iš projekte įgyvendinamų veiklų, prisidedančių prie teisinio žmogaus teisių rėmimo - alternatyvių pranešimų rengimas tarptautinėms institucijoms. Šiais metais buvo paruošta Alternatyvi Ataskaita dėl Europos Tarybos Rasės 2000/43/EB ir Darbo 2000/78/EB Direktyvų įgyvendinimo Lietuvoje su išvadamis bei rekomendacijomis. Taip pat pradėta ruošti Alternatyvi ataskaita apie Lietuvos Respubliką Rasinės Diskriminacijos Komitetui.

Teisė į teisingą teismą

Konstitucinio teismo nutarimai

Vasario mėnesį Žmogaus teisių stebėjimo institutas išplatino viešą pareiškimą, kuriame išreiškė susirūpinimą dėl pasitikėjimo Konstituciniu teismu bei jo nutarimais.

2007 m. vasario 9 d. nutarimu Konstitucinis teismas pripažino, kad Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo dalis, leidžianti įgyvendinti Lietuvos nuolatinių gyventojų teisę būti renkamais į savivaldybių tarybas vien per politines partijas, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Tačiau taip pat Teismas nurodė, kad nepaisant išvados apie ginčijamos savivaldybių rinkimų nuostatos prieštaravimą Konstitucijai, rinkimai turi vykti, neatsižvelgiant į šią išvadą.

Žmogaus teisių stebėjimo instituto išplatintame viešajame pareiškime teigiama, jog šiuo nutarimu Konstitucinis teismas prieštarauja ne tik Konstitucijai, bet ir ankstesniems savo nutarimams. Juose yra konstatuota, kad Konstitucija turi būti taikoma tiesiogiai ir teismai, turi ginti žmones, nukentėjusius nuo teisės aktų, kuriuos Konstitucinis teismas, pripažino pažeidžiančiais Konstituciją. Konstitucinis Teismas buvo pagrįstai nurodęs, kad, jei Seimas ar Vyriausybė, nepriima aktų, atstatančių žmonių teises, tai teismai patys ad hoc turi jas atstatyti, vadovaudamiesi ne antikonstituciniu ir nebegaliojančiu teisės aktu, o Konstitucija.

Nekaltumo prezumpcijos pažeidimas

Spalio mėnesį Žmogaus teisių stebėjimo institutas kreipėsi į Žurnalistų etikos inspektorius, Žurnalistų ir leidėjų etikos komisiją bei dienraščio "Lietuvos rytas" ir internetinio portalo Lrytas.lt vyr. redaktorius dėl minėtose žiniasklaidos priemonėse užfiksuoto nekaltumo prezumpcijos pažeidimo.

Kreipimesi Žmogaus teisių stebėjimo institutas atkreipia dėmesį, kad Lietuvos Respublikoje teisingumą vykdo tik teismai (*Konstitucijos 109 str. 1 d.; Baudžiamojo proceso kodekso 6 str.*) ir kol asmens kaltė neįrodyta įstatymo nustatyta

tvarka ir nėra įsiteisėjęs teismo nuosprendis, asmuo yra laikomas nekaltu. Jo atžvilgiu yra taikoma nekaltumo prezumpcija – principas, įtvirtintas tarptautinės bei Lietuvos Respublikos teisės aktuose.

Atsižvelgiant į tai, kad minėtose žiniasklaidos priemonėse publikuotame straipsnyje aprašomos moters procesinis statusas baudžiamojoje byloje buvo kaip įtariamosios, jos kaltumas, sutinkamai su baudžiamojo proceso teisės normomis, teisme nebuvo įrodytas, ir nebuvo priimtas bei įsiteisėjęs teismo apkaltinamasis nuosprendis, straipsnio antraštėje įtariamosios įvardinimas vaikų žudike ir jos apibūdinimas kaip „pasmaugusios du savo vaikus“, pažeidžia nekaltumo prezumpciją. Pavartoti išsireiškimai liudija apie inkriminuojamos nusikalstamos veikos atlikimą.

Tokiu būdu buvo pažeistos Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, Europos žmogaus teisių konvencijoje, Visuomenės informavimo įstatyme, Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos Rezoliucijoje Nr. 1003 Dėl Žurnalistikos Etikos bei Lietuvos Žurnalistų ir leidėjų etikos kodekse įtvirtintos normos.

Ivertinusi minėtą straipsnį, Žurnalistų ir leidėjų etikos komisija pasmerkė nekaltumo prezumpcijos pažeidimą. Komisija nutarė, jog buvo pažeistas Žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso 37 str.: „Žurnalistas ir viešosios informacijos rengėjas privalo laikytis nekaltumo prezumpcijos. Žmogų pripažinti kaltu gali tik teismas įsiteisėjusiu sprendimu arba nuosprendžiu“, todėl, vadovaujantis VIĮ 46 str. 7 p., Komisijos sprendimas turėjo būti paskelbtas artimiausiuose minėtų žiniasklaidos priemonių numeriuose.

Atlikęs tyrimą, šią publikaciją pasmerkė ir Žurnalistų etikos inspektorius, kaip pažeidžiančią nepilnamečių asmenų interesus bei nekaltumo prezumpciją. Inspektoriaus nutarimu, nuspręsta taikyti administracinę atsakomybę viešosios informacijos rengėjui dėl įstatymų pažeidimų publikacijoje.

Teisės į privataus gyvenimo gerbimą stebėseną

2007 metais ŽTSL tęsė teisės į privataus gyvenimo gerbimą stebėseną. Kaip ir ankstesniais metais, pagrindinės teisės į privatumą problemos – informacijos, liečiančios privatų asmens gyvenimą, viešinimas, nepagrįstai dažnas asmens kodų naudojimas bei kitas neteisėtas asmens duomenų tvarkymas, įstatymų leidėjų bei visuomenės nepakankamas suvokimas teisės į privataus gyvenimo gerbimą turinio ir esmės, neatsakingas technologinių naujovių diegimas, Teisinio reguliavimo stoka, kontroliuojant elektroninę darbo vietą bei diegiant ir naudojant vaizdo stebėjimo kameras;

Metų pradžioje ŽTSL pateikė savo pastabas Valstybinei Asmens duomenų apsaugos inspekcijai dėl asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto, kuriose pasiūlė į įstatymą įtraukti du bendrus asmens duomenų tvarkymo principus - asmens duomenų tvarkymą tais atvejais, kai tam yra teisinis pagrindas ir tais atvejais, kai kitomis priemonėmis teisėto rezultato pasiekti negalima. Išvardijant keletą konkrečių rekomendacijų buvo pasiūlyta pradėti spręsti asmens kodo problemą kompleksiskai bei užtikrinti teisinį tikrumą tiksliai apibrėžiant kai kurias įstatymo sąvokas.

Kovo mėnesį ŽTSI kreipėsi į Žurnalistų ir leidėjų etikos komisiją bei Žurnalistų etikos inspektorių dėl teisės į privataus gyvenimo gerbimą pažeidimo bei Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo pažeidimų TV3 televizijos laidoje.

Žmogaus teisių stebėjimo institutas atkreipė dėmesį į laidą, kurios metu buvo rodoma, kaip be gyventojų sutikimo įrengus slaptą stebėjimo kamerą gyvenamojo namo lifte buvo viešai parodyti intymus moters ir vyro santykiai, nemaskuojant jų veidų ir nuogų kūno vietų.

Dėl teisės į privataus gyvenimo pažeidimo bei neigiamo poveikio vaikų ir nepilnamečių doroviniam vystymuisi, ŽTSI kreipėsi į Žurnalistų ir leidėjų etikos komisiją bei Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą, su prašymu įvertinti ar laidos metu parodyta medžiaga atitinka Lietuvos ir tarptautinės teisės reglamentavimą bei priimti atitinkamus sprendimus.

Teisė į saviraiškos laisvę

pateikė Lietuvos žurnalistų sąjungai įvertinimą Bendradarbiavimo sutarties, sudarytos tarp Elektrėnų laikraščio redakcijos ir policijos komisariato. Įvertinime pabrėžiama, kad sutartis sudaro sąlygas riboti žodžio laisvę ir informacijos gavėjo interesus – gauti "teisingą, tikslią ir nešališką informaciją".

2007 m. vasario 3 d. UAB „Elektrėnų kronika“ ir Elektrėnų policijos komisariatas sudarė Bendradarbiavimo sutartį, pagal kurią laikraščio redakcija įsipareigojo prieš pateikdama informaciją Elektrėnų savivaldybės gyventojams, suderinti ją su atsakingu policijos komisariato darbuotoju.

Lietuvos Žurnalistų Sąjunga, kilus abejonių dėl sutarties sąlygose galimai įtvirtintos cenzūros bei neatitikimo Lietuvos teisės normoms, kreipėsi į ŽTSI su prašymu įvertinti bendradarbiavimo sutarties nuostatų teisėtumą.

ŽTSI įvertinime pažymima, kad sutarties sąlyga, įpareigojanti laikraščio redakciją derinti informacijos turinį su policijos komisariato atsakingu darbuotoju, sudaro sąlygas teikti informaciją šališkai ir neobjektyviai. Kadangi, tuo atveju, kai derinimo metu nuomonės tarp laikraščio redakcijos ir atsakingo policijos darbuotojo išsiskirtų, vykdydama prisiimtus sutartinius įsipareigojimus laikraščio redakcija būtų priversta rinktis tarp informacijos skleidimo atsisakymo ir informacijos skleidimo tokia forma, kurios nebūtų skleidusi, jei būtų turėjusi pasirinkimo laisvę.

Tokiu atveju, yra ribojami teisėti informacijos gavėjo interesai - gauti "teisingą, tikslią ir nešališką" informaciją, kaip to reikalauja Visuomenės informavimo įstatymas.

Sutartis gali tapti nepageidaujamu precedentu šalyje ir padėti susiformuoti žodžio laisvę ribojančiai praktikai. Todėl ŽTSI pasiūlė Lietuvos Žurnalistų Sąjungai kreiptis į laikraščio redakciją su siūlymu nutraukti bendradarbiavimo sutartį, apie tai per protingą terminą įspėjus kitą šalį, kadangi Bendradarbiavimo sutartyje nėra nurodytas jos galiojimo laikas.

2007 10 26

Mėginimai riboti saviraiškos laisvę kelia susirūpinimą

Šiandien ŽTSI išplatino viešą pareiškimą, kuriuo smerkia mėginimus užgniaužti saviraiškos laisvę bei teisę kritikuoti valdžios institucijas, prisidengus Lietuvos Respublikos Konstitucija. Pareiškimas taip pat pasiekė LR Seimo narius, Europarlamento narius, žiniasklaidą bei pilietinės visuomenės atstovus.

Minint Konstitucijos dieną, iš konstitucinės teisės specialistų pasigirdo, kad niekas, išskyrus Konstitucinį Teismą, neturi teisės sakyti nuomonės apie įstatymų konstitucingumą ir niekas negali kritikuoti Konstitucinio Teismo, nes tik jis pats gali spręsti, ar jo nutarimai yra teisingi. Lietuvos televizijos laidoje „Spaudos klubas“ buvo teigiama, kad tauta, referendumu priėmusi Konstituciją, atidavė Konstituciniam Teismui išimtinę teisę kalbėti konstitucingumo tema. Mykolo Riomerio Universiteto profesorius viešai pasisakė nepakęsiąs kritinių pasisakymų Konstitucinio Teismo nutarimų atžvilgiu iš studentų.

Tokia pozicija nesuderinama su *LR Konstitucijoje* ir *Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje* įtvirtinta teise į saviraiškos laisvę. Be to, Lietuvos Konstitucijoje ir tarptautinės teisės aktuose yra įtvirtinta piliečių teisė kritikuoti visas savo valstybės valdžios įstaigas, neišskiriant nė teismų.

Susirūpinimą kelia ir tai, kad aukštojoje teisės mokykloje skiepijama nepakantumo kritiniam mąstymui bei kritiniams valdžios vertinimams dvasia. Svarbu nepamiršti, kad asmenų persekiojimą už valdžios įstaigų kritiką - būtent taip galima būtų kvalifikuoti profesoriaus pasisakymą, kad kritiškai pasisakantys studentai neišlaikytų egzamino - draudžia Lietuvos Konstitucija.

Žmogaus teisių stebėseną uždaroje psichikos sveikatos priežiūros bei globos institucijose

Diskriminacijos ir netolerancijos apraiškos Lietuvoje

2007 05 23

Žmogaus Teisių Stebėjimo Institutas kreipėsi į Žurnalistų ir leidėjų etikos komisiją dėl neapykantą ir smurtą kurstančių komentarų žiniasklaidoje (atnaujinta)

Gegužės 21 d. ŽTSI išsiuntė skundą Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijai bei UAB „Lietuvos rytas“ Generaliniam direktoriui dėl internetiniame tinklalapyje lrytas.lt patalpintų komentarų, kuriais kurstoma neapykanta prieš homoseksualius asmenis ir raginama su jais fiziškai susidoroti. Skundas remiasi 2007 m. gegužės 18d., 16:51 UAB "Lietuvos rytas" internetiniame tinklalapyje www.lrytas.lt išspausdinto straipsnio „Švedijos ambasadorės moralinė parama homoseksualams sulaukė atsako“ (BNS ir lrytas.lt inf.) komentarais. Tarp straipsnio skaitytojų pasisakymų esantys komentarai "geras gėjus – negyvas gėjus" bei "Gėjus į dujų kameras..." yra kurstantys neapykantą bei skatinantys fizinį susidorojimą su homoseksualiais asmenimis. *Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymo* 19 straipsnio 1 dalies 3 punktą numato, kad visuomenės informavimo priemonėse draudžiama skelbti informaciją, kurioje kurstoma neapykanta, tyčiojimas, niekinimas, kurstoma diskriminuoti, smurtauti, fiziškai susidoroti su žmonių grupe ar jai priklausančiu asmeniu dėl seksualinės orientacijos.

Neapykantos komentarų viešinimas prisideda prie pastarosiomis dienomis atsiradusios įtampos dėl draudimo homoseksualius asmenis atstovaujančioms organizacijoms pasinaudoti saviraiškos laisve. Tuo tarpu remiantis Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos Rezoliucija *Dėl žurnalistų etikos* analogiškoje situacijoje informavimo priemonės valdytojo elgesys turėtų būti priešingas – kilus įtampai ir konfliktinei situacijai dėl mažumų diskriminacijos, informacijos skleidėjas turėtų vykdyti moralinę pareigą ir ginti demokratines vertybes: pagarbą žmogaus orumui, siekimą spręsti problemas taikiomis tolerantiškomis priemonėmis ir todėl priešintis smurtui, neapykantos ir konfrontacijos kurstymui.

Remiantis aukščiau išdėstytais argumentais, ŽTSI prašo ŽLEK įvertinti tinklapyje lrytas.lt viešai paskelbtus komentarus bei imtis reikalingų veiksmų, kad šie komentarai būtų pašalinti ir ateityje panašių situacijų būtų išvengta.

Visą skundą skaitykite [čia](#).

2007 05 24

Homoseksualių asmenų atžvilgiu Lietuvoje taikomi dvigubi standartai

2007 m. gegužės 17d., minint tarptautinę dieną prieš homofobiją, vykdam Europos bendrijos iniciatyvos EQUAL informacinę akciją „Homoseksualūs darbuotojai turi teisę būti atviri ir saugūs“, į Vilniaus ir Kauno miestų gatves turėjo išvažiuoti „vaivorykštės“ troleibusai su socialinės reklamos šūkais: „Gėjus gali tarnauti policijoje“, „Lesbietė gali dirbti mokykloje“ ir „Homoseksualūs darbuotojai gali būti atviri visuomenėje“. Tačiau troleibusai su socialine reklama neišvažiavo, o Lietuva tarptautinę dieną prieš homofobiją pasitiko homofobiškais nuotaikomis ir veiksmais.

Vilniaus miesto savivaldybė, kuri pagal *Lygių galimybių įstatymą* turi pareigą įgyvendinti lygias galimybes rengiant ir priimant teisės aktus (pavyzdžiui, priimant sprendimą dėl socialinės reklamos), leidimo panaudoti socialinę reklamą nedavė ir tikėtina, kad įvykdė tiesioginę diskriminaciją dėl lytinės orientacijos.

Lygių galimybių įstatymas įtvirtina, kad tiesioginė diskriminacija yra elgesys su asmeniu, kai dėl jo lytinės orientacijos taikomos prastesnės sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Įvertinus visas aplinkybes, kyla pagrįstų abejonių ar panašiomis aplinkybėmis būtų buvę atsakyta leisti skleisti socialinę reklamą, jei ji būtų nukreipta į kitų socialinių grupių teises ir problemas. Kauno miesto atveju, žiniasklaidoje, deja, nebuvo pateikta pakankamai informacijos dėl kokių priežasčių buvo neleista „vaivorykštės“ autobusui išvažiuoti į miesto gatves.

Apie šias ir kitas su homofobija susijusias problemas ŽTSI Tyrimų vadovė Jolanta Samuolytė parengė straipsnį "Homofobijos apraiškos ir dvigubų standartų taikymas Lietuvoje".

Visą straipsnį skaitykite [čia](#).

2007 06 01

Rasistinis išpuolis ir jį lydintis palaikymas kelia rimtą susirūpinimą

Žiniasklaidai pranešus apie rasistinį išpuolį, elektroniniame dienraštyje lrytas.lt pasirodė eilė rasinę neapykantą ir smurtą skatinančių komentarų. Žmogaus teisių stebėjimo institutas pareikalavo, kad asmenys parašę komentarus būtų patraukti baudžiamojon atsakomybėn, o komentarai būtų pašalinti.

Prieš kelias dienas Vilniaus centre buvo užpultas Ganos pilietis 15-16 fašistuojančių skustagalvių jaunuolių. 2007 m. gegužės 31 d. žiniasklaidoje pasirodžius [straipsniui](#) "E.Jennings šokiravo rasistiniai išpuoliai", internetiniame portale lrytas.lt pasirodė neapykantą ir smurtą kurstantys komentarai.

Kai kurių komentarų turinys turi nusikaltimo, numatyto LR Baudžiamojo kodekso 170 straipsnyje (Kurstymas prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę), požymius, todėl Žmogaus teisių stebėjimo institutas kreipėsi į Vilniaus m. apygardos vyriausiąjį prokurorą su prašymu pradėti ikiteisminį tyrimą rasistinius komentarus parašiusių asmenų atžvilgiu. Š.m. gegužės 31 d. kreipimąsi į Vilniaus m. apygardos vyr. prokurorą skaitykite [čia](#).

ŽTSI taip pat pasiūlė dienraščio redaktoriui pašalinti rasistinius komentarus iš internetinio portalo lrytas.lt. Netrukus, dienraščio redaktorius informavo, kad komentarai iš portalo yra pašalinti. Š.m. gegužės 31 d. kreipimosi į lrytas.lt dėl rasistinių komentarų tekstą skaitykite [čia](#).

Vis dažnėjantys neapykantos "kitokiems" išpuoliai bei atvirai reiškiamas jų palaikymas kelia didelį susirūpinimą. Todėl svarbu, kad valdžios atstovai, teisėsaugos institucijos, žiniasklaida bei

nevyriausybines organizacijos savo kompetencijos ribose imtusi aktyviu veiksmu uzkirsti kelia neapykantos ir smurto kusrtymui, o nusiZenge asmenys butu patraukti atsakomyben.

2007 10 29

Homoseksualių asmenų atžvilgiu neapykantą ir smurtą kurstantys komentarai internetiniuose naujienų portaluose (papildyta)

Pastebėjus įžeidžiančius, smurtą ir neapykantą kurstančius komentarus internetiniuose naujienų portaluose Delfi ir Irytas.lt, 2007 m. spalio 26 d. Žmogaus teisių stebėjimo institutas kreipėsi su pranešimais į Vilniaus apygardos prokuratūrą, Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą, Žurnalistų ir leidėjų etikos komisiją bei internetinių portalų vyr. redaktorius.

LR Baudžiamojo kodekso 170 straipsnyje yra numatyta baudžiamoji atsakomybė už kurstymą prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę. Yra draudžiama viešais pareiškimais žodžiu, raštu ar panaudojant visuomenės informavimo priemonę tyčiotis, niekinti, skatinti neapykantą ar kurstyti diskriminuoti žmonių grupę ar jai priklausančią asmenį, taip pat ir dėl seksualinės orientacijos (BK 170 str. 1d.). Pažymėtina, kad už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 3 punktas numato, kad visuomenės informavimo priemonėse draudžiama skelbti informaciją, kurioje kurstoma neapykanta, tyčiojimas, niekinimas, kurstoma diskriminuoti, smurtauti, fiziškai susidoroti su žmonių grupe ar jai priklausančiu asmeniu dėl seksualinės orientacijos.

Atsižvelgiant į tai, kad daugelio komentarų turinys buvo įžeidžiantis, kurstantis neapykantą ir smurtą, pateiktuose pranešimuose institucijoms ŽTSI prašė: (i) internetinių portalų valdytojus pašalinti išvardintus komentarus, (ii) Vilniaus apygardos prokuratūrą pradėti ikiteisminį tyrimą komentatorių atžvilgiu pagal *Baudžiamojo kodekso* 170 straipsnio 1 dalį, (iii) Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą bei Žurnalistų ir leidėjų etikos komisiją įvertinti šiuose internetiniuose portaluose paskelbtus komentarus.

Vaikų teisės

2007 08 09

Šeimose ir valdžios struktūrose vis dar daug nostalgijos prievartos ideologijai

Žurnale „Veidas“ publikuotame straipsnyje „Apie meilę vaikams“ Žmogaus teisių stebėjimo instituto (ŽTSI) valdybos narys Dainius Pūras kalba apie vangias šeimų ir vyriausybių pastangas atsisakyti prievartos ugdant vaikus ir investuoti į pasitikėjimą ir savitarpio pagarbą paremtus santykius.

Jo nuomone, situacija kelia susirūpinimą - nors 1989 m. Jungtinių Tautų priimtą Vaiko teisių konvenciją ratifikavo rekordinis skaičius valstybių (visos, išskyrus Somalį ir JAV), dauguma vyriausybių neskuba jos rimčiau įgyvendinti. Vienos valstybės – jų yra mažuma – vaiko teisių klausimą laiko prioritetiniu ir per sveikatos, švietimo, socialinės apsaugos politiką investuoja į kokybišką vaikystę. Kitos valstybės neskuba įgyvendinti Konvencijos straipsnių, pasiteisindamos išteklių stoka arba "kūrybiškai" interpretuodamos šiuos straipsnius.

Straipsnyje autorius pažymi, kad Lietuva, kaip jau įprasta, atsiduria ties geopolitinės kovos fronto linija. Ir šeimose, ir valdžios struktūrose vis dar daug nostalgijos prievartos ideologijai ir jos suformuotoms vertybėms bei paslaugų infrastruktūrai. Gerų iniciatyvų, kaip priešnuodžių prievartos kultui, Lietuvoje randasi vis daugiau – šeimos, bendruomenės, savivaldybės vis dažniau suvokia, kad šiandien pirmiausia

būtina stiprinti vaikų ir tėvų dvasinę sveikatą ir psichologinį atsparumą. Bet sisteminiu lygiu – o tokį gali užtikrinti tik aiškūs ir nedviprasmiški politiniai sprendimai dėl naujų investavimo kryptių vaikystės politikoje – kol kas Lietuva blaškosi.

2007 metų pradžioje Dainius Pūras buvo išrinktas į Jungtinių tautų Vaiko teisių komitetą.

Digubos pilietybės klausimas

Dviguba pilietybė

2007 04 25

kas Mickevičius: Dvigubos pilietybės klausimas spręstinas keičiant Pilietybės įstatymą

2007 metų balandžio 19 d. Seime vykusiame posėdyje, Žmogaus teisių stebėjimo instituto (ŽTSI) direktorius Henrikas Mickevičius pasisakė dvigubos pilietybės klausimu ir pasiūlė spręsti dvigubos pilietybės klausimą keičiant Pilietybės įstatymo nuostatas.

Pranešime buvo pažymima, kad nors didžiausias šalies turtas yra jos žmonės, tačiau Lietuva, taikydama dvigubos pilietybės draudimą, atsisako migravusių žmonių ir jų vaikų, mišrių šeimų palikuonių, atsisakydama suteikti jiems Lietuvos pilietybę, įgijus kitos šalies pilietybę.

H. Mickevičiaus nuomone, Lietuvos valstybės politika pilietybės klausimu juda priešinga kryptimi, negu daugumos Vakarų pasaulio valstybių. Šių valstybių pilietybės politikai liberalėjant, Lietuvos politika tampa vis labiau konservatyvi.

Lietuvoje yra delsiama spręsti dvigubos pilietybės klausimą, vengiant prisiimti atsakomybę bei diskutuojant dėl tinkamiausių problemos sprendimo būdų. Referendumas problemai spręsti, apie kurio būtinumą kalba daugelis teisininkų ir kai kurie politikai, – nereikalingas, kadangi Konstitucinio teismo nutarimas nedraudžia įstatymo leidėjui išspręsti dvigubos pilietybės problemą, taisant įstatyminių reguliavimą.

H. Mickevičius siūlė spręsti problemą, keičiant Pilietybės įstatymo nuostatas, nustatant atskirą dvigubos pilietybės atvejų sąrašą, arba kitaip – asmenų, turinčių teisę į dvigubą pilietybę, kategorijas. Keičiant įstatymo normas ragino atsižvelgti į tarptautinius žmogaus teisių standartus ir Konstitucinio teismo išaiškinimus, laikytis lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principų.

H. Mickevičius atkreipė dėmesį, kad delsiant spręsti dvigubos pilietybės klausimą, yra bereikalingai kaitinamos aistros, didinamas plyšys tarp valstybės ir jos žmonių. Nukenčia iš Lietuvos emigravę žmonės bei Lietuvoje gyvenantys mišrių šeimų palikuonys – vaikai, lankantys lietuviškas mokyklas ir darželius, kuriems, remiantis dvigubos pilietybės draudimu, yra atsisakoma suteikti Lietuvos pilietybę, įgijus tėvo ar mamos kitos šalies pilietybę. Kyla klausimas, ar tokiu būdu neauginama antros rūšies Lietuvos žmonių kategorija? Dėl dabartinio įstatymo netobulumo ir migracijos tarnybos darbuotojų netikslingo etninės kilmės kriterijaus taikymo nukentėjo iki antrojo pasaulinio karo Vilniuje bei jo apskrityje gyvenusių nelietuvių kilmės asmenų palikuonys.

ŽTSI direktorius pakvietė Lietuvos politikus, teisininkus, išseivijos atstovus ir visus, kam rūpi Lietuvos valstybės ateitis, susitelkti ties Pilietybės įstatymo nuostatų, reguliuojančių dvigubos pilietybės atvejus, tinkamu paruošimu ir priėmimu Lietuvos Respublikos Seime.

2007 10 09

Lietuvos nevyriausybinų organizacijų Kreipimasis į LR Seimą dėl Valstybinės šeimos politikos koncepcijos bei Paramos šeimai pagrindų įstatymo projektų atmetimo

Šiandien LR Seimo nariams, taip pat LR Prezidentui, LR Vyriausybei, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai bei Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigai Lietuvos nevyriausybinių organizacijų išsiuntė Kreipimąsi dėl Valstybinės šeimos politikos koncepcijos bei Paramos šeimai pagrindų įstatymo projekto.

2007 m. liepos 5 d. Seimo svarstymui buvo pateiktas Valstybinės šeimos politikos koncepcijos projektas, o 2007 m. rugsėjo 18 d. - Paramos šeimai pagrindų įstatymo projektas.

Kreipimesi pažymima, kad Koncepcijoje bei Paramos šeimai įstatymų projektuose išskiriamas prioritetas santuokinei šeimai ir diskriminacinis valstybės paramos teikimas prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Europos Žmogaus teisių konvencijai bei kitiems teisėms aktams ir, priešingai deklaruojamiems siekiams, įgyvendinimo pasekmės gali būti žalingos pačiam šeimos institutui.

Kreipimesi pažymima, kad Koncepcijoje bei Įstatymo projekte:

- nepagrįstai suteikiamas prioritetas šeimai, sudarytai santuokos pagrindu;
- ribojama asmens teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą;
- ryškus pateiktų projektų diskriminacinis pobūdis asmenų atžvilgiu, gyvenančių ne santuokoje; bei
- teisiškai nepagrįstai ir neproporcingai ribojamos žmogaus teisės.

Remiantis aukščiau išdėstytais argumentais Seimo narių prašoma atmesti *Valstybinės šeimos politikos koncepcijos* bei *Paramos šeimai pagrindų įstatymo* projektus kaip nepagrįstus, neteisėtus bei pažeidžiančius žmogaus teises.

Kreipimąsi pasirašiusios nevyriausybines organizacijos:

- *Asociacija Kauno moterų draugija*
- *Kauno moters užimtumo centras*
- *Lietuvos žmogaus teisių centras*
- *Lygių galimybių plėtros centras*
- *Moterų informacijos centras*
- *Piliečių gynybos ir paramos fondas*
- *Tolerantiško jaunimo asociacija*
- *ŽIV ir AIDS paveiktų moterų bei jų artimųjų asociacija*
- *Žmogaus teisių stebėjimo institutas*

Advokacija ir švietimas

Diskriminacijos ir netolerancijos apraiškos Lietuvoje

Kovo mėnesį vykusioje apvalaus stalo diskusijoje "Rasinės diskriminacijos kaina: lygių galimybių politikos efektyvumas Lietuvoje" bei spaudos konferencijoje ŽTSI, kartu su valstybės institucijų bei nevyriausybinių organizacijų atstovais aptarė efektyvesnio lygių galimybių užtikrinimo visoms rasinėms/etninėms grupėms Lietuvoje problemas bei galimybes.

Diskusijos metu prieita išvados, kad Lietuvoje trūksta tinkamo koordinavimo ir planavimo įgyvendinant ir ginant žmogaus teises, todėl būtina svarstyti nacionalinės žmogaus teisių institucijos įsteigimą Lietuvoje, kaip 2006 metais Lietuvai rekomendavo Jungtinių Tautų Komitetas prieš rasinę diskriminaciją.

Po diskusijos vyko spaudos konferencija, kurios metu buvo apibendrinta vykusė diskusija, pristatytas Tautinių mažumų ir išėivijos departamento išleistas *Antrasis Pranešimas apie Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos įgyvendinimą Lietuvos Respublikoje* (lietuvių, anglų ir rusų klb.), Žmogaus teisių stebėjimo instituto parengta *2006 metų tarptautinių institucijų rekomendacijų Lietuvai, kovojant prieš diskriminaciją, įgyvendinimo apžvalga, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos 2006 m. veiklos ataskaita*.

Savaitė prieš rasinę diskriminaciją 2007

Šiais metais į savaitės prieš diskriminaciją renginių programą įsijungė ir kitos organizacijos - Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, Tautinių mažumų ir išėivijos departamentas, Europos Tarybos Jaunimo kampanija „Visi skirtingi - visi lygūs“, Tarptautinė komisija Nacių ir Sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti, EQUAL projektas „In Corpore“, Lietuvos Raudonasis Kryžius, Žmogaus teisių centras, Romų visuomenės centras, Lietuvos Vaikų fondas.

RENGINIŲ PROGRAMA

Kovo 19 d. pirmadienis

Apvalaus stalo diskusija "Rasinės diskriminacijos kaina: lygių galimybių politikos efektyvumas Lietuvoje" bei spaudos konferencija, kurios metu buvo apibendrinta vykusė diskusija.

Fotomenininko Andrew Mikšio parodos atidarymas ir albumo „BAXT“ pristatymas (19 val.)

Visuomenei pristatyta žymaus fotomenininko Andrew Mikšio fotografijų paroda apie Lietuvos romus bei menininko fotografijų albumas „Baxt“. Tai pirmoji šio menininko fotografijų kolekcija, virtusi knyga. Renginio pradžioje sveikinimo žodį tarė Žmogaus teisių stebėjimo instituto ir renginio partnerio – Tautinių mažumų ir išeivijos departamento – atstovai. Parodos autorius pristatė savo darbus bei bendravo su publika. Renginio pabaigoje apsilankiusieji galėjo išvysti Romų visuomenės centro šokėjų kolektyvo "Roma de drom" pasirodymą.

A. Mikšio paroda Šiuolaikinio meno centre veikė kovo 19 - 25 dienomis.

Kovo 20 d. antradienis

Diskusija diskriminacijos tema Utenoje, skirta darbo rinkos institucijų darbuotojams. Renginys organizuotas kartu su Lygių galimybių kontrolieriaus įstaiga.

Kovo 21 d. trečiadienis

Diskusija diskriminacijos tema Panevėžyje, skirta darbo rinkos institucijų darbuotojams. Renginys organizuotas kartu su Lygių galimybių kontrolieriaus įstaiga.

Gyvoji biblioteka - specialus renginys LR Seimo nariams (LR Seimas)

Renginys organizuotas ET Jaunimo kampanijos „Visi skirtingi – visi lygūs“ bei Žmogaus teisių centro.

Kovo 24 d. Šeštadienis

Lietuvos tautinių mažumų meno kolektyvų koncertas "...Ištiesk, žmogau, ir žmogui ranką duok" (16 val)

Koncertavo lenkų, žydų, totorių, rusų, lietuvių, romų, graikų bei moldavų – rumunų meno kolektyvai. Spalvingame renginyje buvo skaitomos eilės, demonstruojamos filmų ištraukos.

Renginys "Muzika prieš diskriminaciją" klube INTRO

Kovo 24-osios dienos šeštadienio renginiai INTRO klube buvo skirti savaitės prieš rasinę diskriminaciją paminėjimui.

17:00 Vienoje iš klubo salių prasidėjo filmų peržiūra, diskusijos ir organizacijų, kovojančių su diskriminacija, prisistatymas.

19:00 Koncertas, kuriame dalyvavo Afroband, Dr.Green, Sportas, Messiah (live) ir svečiai. Taip pat: dj Defoneition, dj uwa kahula (doomoostudio)

Kovo 26 d. pirmadienis

Renginys "Jaunimas prieš diskriminaciją" (15:00)

Renginio programa:

15:00 Įžanginis žodis. *Emanuelis Zingeris, Tarptautinės komisijos Nacių ir Sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti pirmininkas*

15:10 Romų visuomenės centro šokėjų pasirodymas

15:20 Dokumentinis filmas apie romus

16:00 Populiariojo "Kelias į žvaigždes" dalyvio dainininko Radži pasirodymas.

16:15 Dokumentinis filmas apie žydus

16:40 Žydų jaunimo šokių ansamblio "Simcha" pasirodymas

16:55 Dokumentinis filmas apie pabėgėlius

17:30 Diskusija. *Moderatorius R.Račinskas, Tarptautinės komisijos Nacių ir Sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti vykdantysis direktorius. Dalyvauja vyresniųjų klasių moksleiviai, mokytojai, įvairių organizacijų atstovai.*

18:15 Pabaiga

2007 06 20

Atvirų durų diena Užsieniečių registracijos centre Pabradėje

Š.m. birželio 19 dieną Žmogaus teisių stebėjimo institutas prisidėjo prie Lietuvos Raudonojo Kryžiaus ir EQUAL programos vystymo bendrijos „IN CORPORA“ rengiant atvirų durų dieną Užsieniečių registracijos centre. Renginys buvo skirtas pasaulinei Pabėgėlių dienai paminėti.

Renginio metu vyko dokumentinio filmo "Svetimas tarp savų" peržiūra bei diskusija, ekskursija po Užsieniečių registracijos centrą. Taip pat surengta Kultūrinė mugė - jos metu koncertavo žinoma grupė "Afro Band". Centro gyventojai vaišino svečius nacionaliniais čėčėnų, pakistaniečių ir afrikiečių patiekalais.

Renginyje dalyvavusi ŽTSI Projektų koordinatore Aina Damkutė teigė, jog nepaisant kai kurių teigiamų pokyčių įstatymų leidyboje, nemažai problemų, susijusių su pabėgėlių integracija, išlieka.

"Nors Europos Komisija kovai su rasizmu ir netolerancija ragina Lietuvą suteikti pabėgėlio statusą visiems tokią teisę turintiems asmenims, deja, daugelis tegauna humanitarinę apsaugą." sakė A. Damkutė.

"Išlieka ir neigiamas visuomenės, žiniasklaidos bei valstybės institucijų požiūris į tam tikras pabėgėlių grupes. Itin neramu, kad ši tendencija stiprėja, ir tinkamai nepasipriešinus tokiam požiūriui mums gresia vis dažnesni neapykantos bei rasizmo protrūkiai," pabrėžė ŽTSI atstovė.

2007 10 23

Diskusija su žurnalistais: L bylos pamokos Lietuvos politikams

Šiandien 10 val. BNS konferencijų centre įvyko Žmogaus teisių stebėjimo instituto ir Lietuvos žurnalistikos centro surengta diskusija "L bylos, laimėtos prieš Lietuvos valstybę, pamokos".

Diskusijos metu ŽTSI direktorius Henrikas Mickevičius išsamiai pakomentavo EŽTT sprendimą byloje *L prieš Lietuvą* ir įvardino keletą skaudžių pamokų, kurias Lietuva gavo šios bylos pasekoje. H. Mickevičius pažymėjo, kad Lietuva nori tapti Vakarų valstybe tik ekonominėje plotmėje, tuo tarpu laikytis įsipareigojimų ginti žmogaus teises ir tuo pačiu integruotis į Vakarų kultūrinę erdvę vengia.

"Lietuvos politikų nenoras ar nesugebėjimas vykdyti prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus žmogaus teisių apsaugos srityje stumia Lietuvą į ES provinciją," - sakė H. Mickevičius. Daugiau apie diskusiją skaitykite straipsnių [skiltyje](#) arba naujienų portale [Delfi](#).

ŽTSI ir LŽC susitikimų su žurnalistais ciklo metu planuoja organizuoti dar kelias diskusijas aktualiomis temomis. Diskusijose laukiami žurnalistai, kurie domisi žmogaus teisėmis ir informuoja apie žmogaus teisių situaciją Lietuvoje.

Gebėjimų remti bei ginti žmogaus teises stiprinimas Lietuvoje

2007 11 16

Nacionalinė žmogaus teisių institucija: poreikis ir perspektyvos

Šiandien Žmogaus teisių stebėjimo institute įvyko diskusija, kurios metu aptartos nacionalinės žmogaus teisių institucijos steigimo būtinybė bei galimybės.

Diskusijos dalyviai padarė išvadą, kad šalyje veikia eilė žmogaus teisių apsaugos institucijų, kurios pakankamai veiksmingai dirba su žmonių skundais, tačiau trūksta institucijos, kuri stebėtų ir analizuotų bendrą žmogaus teisių situaciją šalyje, teiktų reikiamus pasiūlymus, užsiimtų visuomenės šviečiamąją veiklą bei koordinuotų esamų žmogaus teisių apsaugos institucijų veiklą.

Diskusijos dalyviai vieningai pabrėžė, kad steigiant tokią instituciją yra svarbu užtikrinti jos nepriklausomumą. Daugumos diskusijos dalyvių nuomone nacionalinė žmogaus teisių institucija turi būti įsteigta atskiru įstatymu ir turi būti atskaitinga Seimui.

„Esu įsitikinęs, kad tokia institucija turi būti įkurta ir turi būti finansuojama iš biudžeto. Tokia institucija turėtų koordinuoti visas dabar esančias institucijas,“ teigė LR Seimo kontrolierių įstaigos vadovas Romas Valentukevičius. Jo manymu nereikėtų šios institucijos jungti prie ombudsmeno veiklos. „Reikalinga atskira, apjungianti visas valstybines ir visuomenines organizacijas, institucija,“ sakė R. Valentukevičius. „Šiuo metu žmogaus teisių klausimų stebėjimas ir gynimas vyksta nenuosekliai, yra pakrikęs,“ pabrėžė jis.

Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos vadovė Edita Žiobienė atkreipė dėmesį, kad tokio pobūdžio institucijos kuriamos ne tik valstybėse, kuriose žmogaus teisių situacija sudėtinga. Atvirkščiai, galima pastebėti tendenciją, kad tokios institucijos yra įkurtos valstybėse, kurios pasižymi efektyviomis žmogaus teisių apsaugos sistemomis. Pasak E. Žiobienės, nacionalinė žmogaus teisių institucija tradiciškai atlieka šviečiamąją, konsultacinę ir koordinacinę funkcijas.

Socialinių tyrimų instituto direktorius bei Europos Komisijos prieš rasizmą ir netoleranciją narys prof. Arvydas Matulionis pabrėžė, kad nacionalinė žmogaus teisių Lietuvoje reikalinga ir tam, kad užtikrinti bendradarbiavimą su tarptautinėmis institucijomis. Šiuo metu daugelis tarptautinių žmogaus teisių institucijų rekomendacijų, nepaisant jų atkartojimo, nevykdomos.

Užbaigdami susitikimą dalyviai nutarė, kad būtina tęsti diskusijas šiuo klausimu ir sukonkretinti galimos nacionalinės žmogaus teisių institucijos įsteigimo, funkcijų, kompetencijos bei kitus susijusius klausimus, siekiant suformuluoti konkretų pasiūlymą valdžios institucijoms.

Be paminėtų asmenų, diskusijoje dalyvavo, Žurnalistų etikos inspektorius Romas Gudaitis, nevyriausybinės organizacijos „Gelbėkit vaikus“ vadovė Loreta Trakinskienė, nevyriausybinės organizacijos „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ vadovė Dovilė Juodkaitė, Lygių galimybių kontrolieriaus įstaigos, Vaiko teisių kontrolieriaus įstaigos bei Jungtinių Tautų vystymo programos atstovai, žmogaus teisių apsaugos ekspertai.

Diskusija vyko ŽTSI vykdomo projekto “Strengthening National Capacity to Promote and Protect Fundamental Rights and Freedoms in Lithuania” rėmuose, kurį finansuoja Europos Komisija.

Teisė į saviraiškos laisvę bei privataus gyvenimo gerbimas

2007 11 28

Tarptautinis seminaras: Žodžio laisvės ir teisės į privataus gyvenimo gerbimą santykis

institutas kartu su Liucernos Universiteto Teisės mokykla bei Mykolo Romerio Universitetu surengė dviejų dienų seminarą valstybės pareigūnams, teisininkams, žurnalistams bei nevyriausybinių organizacijų atstovams.

Seminarą moderavo profesorius Alexander Morawa ir profesorė Martina Caroni iš Liucernos Universiteto bei dr. Karyn Kenny iš Jungtinių Valstijų Aukščiausiojo teismo.

24 atrinkti dalyviai nagrinėjo kaip dvi fundamentalios žmogaus teisės – žodžio laisvė bei teisė į privatumą – yra susijusios tarpusavyje. Nepaisant to, kad abi šios teisės yra vienos iš svarbiausių daugelyje tarptautinių žmogaus teisių konvencijų bei demokratinių valstybių Konstitucijų, jos ne visuomet papildo viena kitą, dažnai šios teisės konfliktuoja tarpusavyje, pavyzdžiui, kai asmens privatus elgesys tampa viešo intereso objektu.

Seminaro metu buvo nagrinėjamos šios temos:

- Teisės į privatumą ir žodžio laisvės santykis bendrąja prasme
- Teisių valansavimas netradicinės seksualinės orientacijos žmonių atžvilgiu
- Vaikų pornografijos problema ir valstybės „pakantumo riba“ kovoje su šiuo reiškiniu.

Seminaraž rėmė Šveicarijos Baltijos Tinklo programa, finansuojama Geberto Rufo fondo (Swiss Baltic Net programme of the Gebert Ruf Foundation).

Seminaro metu darbo grupėse pristatytą medžiagą artimiausiu metu galėsite rasti čia (medžiaga anglų kalba):

1. Morawa 2. Caroni 3. Kenny

2007 12 05

Prasideda Žmogaus teisių mėnesio renginiai

Kaip ir kasmet, Žmogaus teisių stebėjimo institutas skelbia gruodį Žmogaus teisių mėnesiu ir kviečia į eilę renginių.

[Žmogaus teisių mėnuo 2007](#) atidaromas gruodžio 7d. diskusija „[Žmogaus teisės teisėkūroje](#)“. Šia – trečiaja – diskusija Žmogaus teisių stebėjimo institutas ir Lietuvos žurnalistikos centras tęsia susitikimų su žurnalistais ciklą. Diskusiją moderuos LR Seimo narys, buvęs ŽTSI Valdybos pirmininkas Kęstutis Čilinskas. Šios diskusijos metu bus paskelbta tradicinė metų [Žmogaus teisių nešlovės lyga](#). Diskusija vyks Atviros Lietuvos fondo konferencijų salėje (Didžioji 5, 4-as aukštas), pradžia - 9:30 val.

Taip pat gruodžio 7d. 10 val. Vilniaus miesto savivaldybės Tarybos posėdžių salėje įvyks konferencija „[Neįgalieji Lietuvos kultūriniam kontekste](#)“, kuri aptars neįgaliųjų integracijos klausimus. ŽTSI iniciatyva konferencijos dalyviams bus parodytas filmas apie fizinės aplinkos nepritaikymą neįgaliųjų poreikiams. Pagrindinis konferencijos organizatorius Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija "Viltis".

Tarptautinę Žmogaus teisių dieną, gruodžio 10-ąją, 7 val. laidos "Labas rytas" tiesioginio eterio metu bus įteiktas [2007 metų Žmogaus teisių šauklio](#) apdovanojimas. Priminsime, kad 2006 metų [Žmogaus teisių šaukle](#) buvo paskelbta buvusi "Krekenavos Agrofirmon" darbuotoja Dalia Budrevičienė.

Gruodžio 12 d., 15 val. visi besidomintys aktualiais žmogaus teisių klausimais Lietuvoje kviečiami į ŽTSI bei ELSA Vilnius (Europos studentų teisininkų asociacijos Lietuvos nacionalinės grupės Vilniaus filialas) rengiamą diskusiją "[L prieš Lietuvą bylos pamokos](#)", kuri vyks Žmogaus teisių stebėjimo institute (Didžioji g. 5, Vilnius).

Tarp kitų svečių diskusijoje dalyvaus LR Vyriausybės atstovė Europos Žmogaus Teisių Teisme Elyvra Baltutytė, gydytojas psichoterapeutas-seksopatologas Viktoras Šapurovas, diskusiją moderuos žurnalistas Audrys Antanaitis.

Žmogaus teisių mėnesio 2007 metu numatomos diskusijos ir kituose Lietuvos miestuose – šiuo metu suplanuotos diskusijos gruodžio 11d. Utenoje ir gruodžio 18d. Kazlų Rūdoje.

2007 12 07

Seminare "Žmogaus teisės teisėkūroje" atskleistos rimtos problemos įstatymų leidyboje

Šiandien 9.30 val. Atviros Lietuvos fondo konferencijų salėje įvyko diskusija "Žmogaus teisės Lietuvos teisėkūroje".

Diskusijos dalyviai turėjo galimybę įdėmiai pažvelgti į Lietuvos įstatymų leidybos procesą ir panagrinėti kiek į jį yra integruotos žmogaus teisės. LR Seimo narys, buvęs ŽTSI Valdybos pirmininkas Kęstutis Čilinskas išsamiai aptarė teisės aktų kūrimo, vertinimo ir priėmimo problematiką žmogaus teisių požiūriu.

Apibendrinant galima būtų įvardinti šias problemas:

- Prasta anksčiau priimtų teisės aktų kokybė – tai sąlygoja sunkumus dabartinio Seimo darbe, nes susidarė sunkiai įveikiamas taisytinių teisės aktų srautas;
- Ydingas darbo grupių formavimas – akivaizdu, kad darbo grupių sudėtyje dominuoja valdžios atstovai, t.y. vienpusiškai suinteresuoti asmenys, tai sąlygoja ne visuomenei, o suinteresuotiems asmenims naudingų įstatymų priėmimą;
- Įstatymų vertinimo problema – vertintojai dažnai nežino pagrindinių žmogaus teisių principų. Seimo kanceliarijos teisės departamentas, tikrindamas ar įstatymai atitinka teisingumo principus, to nedaro žmogaus teisių požiūriu. Maža to, departamentas nėra nepriklausomas, tad manytina, kad šioje situacijoje efektyviau dirbtų nepriklausoma institucija, besiremianti žmogaus teisėmis pagrįstu požiūriu.
- Įstatymų leidybos delegavimo problema – stebima praktika deleguoti įstatymų leidybą ministerijoms yra pavojinga žmogaus teisių požiūriu, kadangi pastarosios nėra nešališkos.
- Lobizmo problema – ryškėja tendencija, kad teisės aktuose ginami ne visuomenės, o stambaus kapitalo interesai. Didelė dalis Seimo narių atstovauja stambaus kapitalo interesus. Lietuvos Seime lobistinė veikla yra ypatingai aktyvi ir nekorektiška. Tai yra susiję ir su neskaidriu partijų finansavimu.

Artimiausiu metu Seime vyks *Teisėtvarkos pagrindų įstatymo svarstymas*, tad jame rekomenduotina priimti šias nuostatas:

- Seime kuriamose darbo grupėse neturi dominuoti valdžios atstovai – tie patys pareigūnai, kurie taiko įstatymus.
- Būtina laikytis valdžių atskyrimo principų – teisėjai neturi būti įtraukiami į teisės aktų kūrimą.
- Numatyti nepriklausomos institucijos įsteigimą, kuri vertintų įstatymų projektus žmogaus teisių požiūriu. Institucijoje turi dirbti stiprūs, nepriklausomi teisininkai.
- Turi būti atliekami kruopštūs teisės aktų antikorupciniai įvertinimai. Šiuo metu jie atliekami aplaidžiai ir paviršutiniškai.
- Uždrausti priimti įstatymus, kuriuose viskas pavedama spręsti Vyriausybei ar kitoms institucijoms.
- Užtikrinti Seime lobizmo priežiūrą – turi būti laikomasi skaidraus lobizmo taisyklių.

Diskusija buvo organizuota ŽTSI vykdomos Žmogaus teisių kultūros vystymo programos, finansuojamos Nyderlandų užsienio reikalų ministerijos, rėmuose.

2007 12 13

Diskusija "L prieš Lietuvą bylos pamokos"

Tęsdamas "Žmogaus teisių mėnesio 2007" renginius Žmogaus teisių stebėjimo institutas (ŽTSI), kartu su ELSA Vilnius (Europos studentų teisininkų asociacijos Lietuvos nacionalinės grupės Vilniaus filialo) surengė diskusiją apie rezonansinio Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo teisinės bei socialines pasekmes.

Šių metų gruodžio 11 dieną turėjo įsigalioti Europos Žmogaus teisių teismo (toliau – EŽTT) priimtas sprendimas byloje *L prieš Lietuvą*, tačiau LR Vyriausybė kreipėsi į EŽTT Didžiąją kolegiją dėl bylos peržiūrėjimo.

ŽTSI direktoriaus Henriko Mickevičiaus teigimu, L teisės buvo pažeistos daugiau nei pripažino EŽTT, tačiau ir dabartinis teismo sprendimas yra reikšmingas. Jo nuomone, reikalingas įstatymo priėmimas stringa dėl populistinių priežasčių.

Vyriausybės atstovė EŽTT Elvyra Baltutytė aiškino, kad teismo sprendimo peržiūrėjimo siekiama todėl, kad L kreipėsi tiesiai į EŽTT, neišnaudodamas vidaus gynybos priemonių. Tačiau ji pripažino, kad įstatymo nepriėmimą, galima vertinti kaip teisinio reguliavimo spragą. Pasak Vyriausybės atstovės "L nesikreipė į Lietuvos institucijas, valstybei nebuvo leista pačiai padėti, todėl Vyriausybė siekia, kad būtų aiškiau paaiškintas sprendimas, išanalizuoti visi jo aspektai. Tačiau reikia pripažinti, kad nepriimtas įstatymas yra teisės spraga, sukėlusį problemą su atitinkamomis pasekmėmis".

Mykolo Romerio universiteto docentas Ignas Vėgėlė tvirtino, kad Lietuva dar nėra pasiruošusi priimti *Lyties keitimo įstatymo*. Tuo tarpu E. Baltutytės nuomone teisinės prielaidos šio įstatymo priėmimui Lietuvoje jau yra.

Gydytojas psichoterapeutas-seksopatologas Viktoras Šapurovas pabrėžė, kad psichologinis sutrikimas, kuomet asmuo nesutinka su jam priskiriama lytimi, nėra priskiriamas psichozijų grupei. Lytį gali pasikeisti asmuo, praėjęs apie dvejus metus truncančius tyrimus, kurie įrodo, kad jis gali pilnai atsakyti už savo veiksmus.

Diskusiją moderavo žurnalistas Audrys Antanaitis.

Daugiau informacijos apie šį bei kitus mėnesio renginius ieškokite mūsų tinklapyje skiltyje **Žmogaus Teisių Mėnuo 2007**.

Bendradarbiavimas

Žmogaus teisių stebėjimo instituto valdybos narys išrinktas JT Vaiko teisių komiteto nariu

Niujorke vasario 21 dieną vykusiame Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos valstybių dalyvių vienuoliktajame susitikime Žmogaus teisių stebėjimo instituto (ŽTSI) valdybos narys Dainius Pūras išrinktas vienu iš devynių naujų JT Vaiko teisių komiteto narių. Nuo Lietuvos narystės JT 1991 metais pradžios Dainius Pūras yra pirmasis Lietuvos atstovas, išrinktas į vieną iš JT ekspertų komitetų, skirtų žmogaus teisių apsaugos konvencijų įgyvendinimo priežiūrai

2007 07 10

ŽTSI direktorius pravedė mokymus Serbijoje

Henrikas Mickevičius, nuolatinis Europos Tarybos žmogaus teisių ekspertas, grįžo iš Serbijos, kur š.m. liepos 7-8 dienomis vedė seminarą Serbijos advokatams apie Europos Žmogaus teisių konvencijos taikymą Europos žmogaus teisių teisme (EŽTT).

Liepos 13-14 dienomis H.Mickevičius, kartu su partneriu, buvusiu EŽTT darbuotoju Dovydu Vitkausku, panašius mokymus praves Rusijos advokatams Krasnojarske.

Strateginis bylinėjimasis

2007 09 11

L laimėjo bylą prieš Lietuvą Europos Žmogaus teisių teisme

Šiandien 14:00 ALF konferencijų salėje vykusioje spaudos konferencijoje Žmogaus teisių stebėjimo instituto direktorius Henrikas Mickevičius bei Tyrimų vadovė Jolanta Samuolytė pristatė ką tik priimtą Europos Žmogaus teisių teismo (EŽTT) Strasbūre sprendimą byloje L prieš Lietuvą.

Teismas pripažino Lietuvos valstybę pažeidus Europos žmogaus teisių Konvencijos 8 straipsnį (teisę į privataus ir šeimos gyvenimą) ir įpareigojo per 3 mėnesius nuo šio teismo sprendimo įsigaliojimo priimti *Lyties pakeitimo įstatymą*. Per šį laikotarpį nepriėmus įstatymo, Valstybė privalės sumokėti pareiškėjui 40 000 Eurų materialinės žalos atlyginimą. Be to, teismas nutarė, kad Lietuva privalo sumokėti L. per paminėtą 3 mėnesių laikotarpį 5000 Eurų moralinei žalai atlyginti.

Pareiškėjui 1997 m. Vilniaus Universiteto Santariškių klinikose buvo diagnozuotas transseksualumas. Keletą metų trukęs gydymas, tame tarpe chirurginis, buvo sustabdytas dėl laiku nepriimto lyties keitimo sąlygas bei procedūrą reglamentuojančio įstatymo. Dėl tos pačios priežasties nebuvo tęsiamas ir šio asmens civilinio statuso asmens dokumentų keitimas – pareiškėjas spėjo pakeisti vardą ir pavardę bei įrašą apie lytį, tačiau jo asmens kodas liko nepakeistas ir identifikuoja jį kaip moterį. Dėl to L. patyrė sunkumų įvairiose gyvenimo srityse – įsidarinant, keliaujant, kreipiantis į gydymo įstaigas ir kt.

Teismo sprendime pažymima, kad EŽTT priėjo išvados, jog bylos aplinkybės atskleidžia konkrečią teisinio reguliavimo spragą lyties keitimo teisiniame reglamentavime, ir dėl to L. atsidūrė kankinančioje nežinioje, kalbant apie jo privatų gyvenimą bei tikrosios tapatybės pripažinimą.

Teismas pabrėžė, kad sveikatos apsaugos paslaugų sektoriaus biudžeto apribojimai gal ir galėjo pateisinti pradinį delsimą užtikrinti transseksualių asmenų teises sutinkamai su Civiliniu Kodeksu, tačiau praėjo daugiau nei ketveri metai nuo teisės normos suteikiančios teisę į lyties keitimą įsigaliojimo, o šią teisę įgyvendinantis įstatymas vis dar nepriimtas. Turint omenyje nedidelį skaičių asmenų, paliestų šios problemos, materialinė našta Valstybei, įgyvendinant šią teisę, negali būti vertinama kaip nepagrįstai sunki.

"Civilinio kodekso norma nebuvo įgyvendinama daugiau nei keturius metus, dėl to valstybės delsimas – nepateisinamas," sakė H. Mickevičius. "Valstybė pažeidė pozityvią pareigą – nesiėmė veiksmų, kad transseksualų asmenį apsaugotų nuo paniekos, pažeminimo ir kančių. Šis sprendimas turėtų padėti visiems, kurie kenčia nuo šio sunkaus sveikatos sutrikimo." H. Mickevičius taip pat paminėjo, kad pribrendo laikas persvarstyti asmens kodo sudarymo principą – jame neturi būti jautrios asmeninės informacijos.

ŽTSI vadovas pabrėžė, kad EŽTT tik išskirtiniais atvejais nurodo valstybei atsakovei koku būdu ir per kokį laikotarpį turi būti pašalintas nustatytas pažeidimas. "Toks sprendimas gali reikšti, kad po ilgalaikio sprendimo byloje *Džiautas ir Sidabras prieš Lietuvą* nevykdymo, Lietuvos valstybe nepasitikima," sakė Henrikas Mickevičius.

ŽTSI Tyrimų vadovė Jolanta Samuolytė pažymėjo, kad lyties pakeitimo įstatymas jau seniai priimtas ne vienoje Europos valstybėje ir šiuo metu daugiau vyksta diskusija nuo kada pripažinti asmenį kitos lyties atstovu – ar po pilno chirurginio lyties keitimo, po dalinės operacijos ar neatlikus operacijos, bet atitinkant tam tikrus nustatytus kriterijus.

Valstybei neįvykdžius EŽTT sprendimo, jai grėstų sankcijos.

Su EŽTT sprendimu galite susipažinti [čia](#).

2007 05 25

Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo kolegija panaikino Panevėžio apygardos administracinio teismo sprendimą, kuriuo buvo pažeistos Dalios Budrevičienės teisės.

Panevėžio apygardos administracinis teismas buvo [patenkines](#) „Krekenavos agrofimos“ direktoriaus Lino Grikšo reikalavimą panaikinti Valstybinės darbo inspekcijos pareigūno nutarimą skirti L.Grikšui 2750 litų baudą už tai, kad jis, atleisdamas Dalią Budrevičienę iš darbo, pažeidė Darbo kodeksu nustatytą tvarką. Savo sprendimą Panevėžio apygardos administracinis teismas buvo pagrindęs tuo, kad „Krekenavos agrofimos“ direktorius atleido D.Budrevičienę, laikydamasis Darbo kodekso nustatytos pasiaiškinimo reikalavimo ir atleidimo tvarkos.

Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo kolegijos (LVATK) nutartyje nurodyta, kad Dalios Budrevičienės advokatas Kęstutis Čilinskas [prašė](#) Panevėžio apygardos administracinio teismo sprendimą

panaikinti, nes sprendimas priimtas, neįtraukus Dalios Budrevičienės į šią administracinę bylą. Be to, Dalios Budrevičienės atleidimo klausimą jau buvo išsprendęs darbo bylą išnagrinėjęs teismas, kuris nustatė, kad Dalia Budrevičienė atleista pažeidžiant nustatytą tvarką.

ŽTSI Valdybos pirmininkas K. Čilinskas, kuris vykdo ŽTSI pavedimą nemokamai atstovauti D. Budrevičienę, teigė, jog „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo kolegija, panaikindama Dalios Budrevičienės atleidimą pateisinusį Panevėžio apygardos administracinio teismo sprendimą, apgynė Dalios Budrevičienės teises“.

Tai yra trečioji Dalios Budrevičienės teisinė pergalė po to, kai ji buvo pradėta [persekioti](#) už tai, kad [prabilo](#) apie apgaulingą apskaitą ir „vokelius“ Darbo partijos steigėjo Viktoro Uspaskicho kontroliuojamoje „Krekenavos agrofirmonoje“.

Pirmoji [pergalė](#) buvo Panevėžio miesto apylinkės teismo sprendimas, pripažinęs, kad Dalia Budrevičienė atleista iš darbo neteisėtai ir priteisęs jai išmokas iš šios bendrovės.

Antroji [pergalė](#) – Kėdainių rajono apylinkės teismo išteisinamasis nuosprendis, kuriuo atmetas agrofirmonos direktoriaus L.Grikšo skundas, kaltinęs Dalią Budrevičienę pagal Baudžiamojo kodekso 154 str. 2 dalį dėl paskleidimo per visuomenės informavimo priemones informacijos, tariamai, neatitinkančios tikrovės ir pažeminusios Liną Grikšą bei pakirtusios pasitikėjimą juo.

Žmogaus teisių stebėjimo institutas Daliai Budrevičienei [suteikė](#) 2006 metų Žmogaus Teisių Šauklio vardą ir skyrė piniginę premiją.

2007 09 07

Sveikatos problemos Dalios Budrevičienės nepalaužė

Šiandien 09:30 BNS Spaudos konferencijų salėje įvykusioje spaudos konferencijoje Žmogaus teisių stebėjimo instituto vadovai pristatė naujienas, susijusias su Dalios Budrevičienės bylinėjimusi bei sunkia jos liga.

Žmogaus teisių stebėjimo instituto direktorius Henrikas Mickevičius priminė, kad ŽTSI teikia Daliai Budrevičienei nemokamą teisinę pagalbą. Instituto pavedimu šį darbą atlieka ŽTSI valdybos pirmininkas Kęstutis Čilinskas. H. Mickevičius apžvelgė teismines bylas, kuriose dalyvavo D. Budrevičienė (žr. tinklapio naujienų skiltyje [čia](#), [čia](#), ir [čia](#)) ir informavo apie tęsiamą ikiteisminį tyrimą baudžiamojoje byloje dėl apgaulingos apskaitos vedimo "Krekenavos agrofirmonoje". D. Budrevičienė šioje byloje yra pripažinta nukentėjusiaja.

ŽTSI valdybos pirmininkas Kęstutis Čilinskas pranešė, kad penktadienį Panevėžio apygardos teismui bus įteiktas Dalios Budrevičienės pusės milijono litų ieškinys buvusiems darbdaviams atlyginti moralinę žalą.

Žmogaus teisių stebėjimo instituto direktorius Henrikas Mickevičius sakė, kad, D. Budrevičienei pageidaujant, ŽTSI svarstys galimybę kreiptis į Europos Žmogaus teisių teismą. "Tai yra klasikinė žmogaus teisių byla, nes D. Budrevičienė pasinaudojo teise į žodžio laisvę, viešai iškeldama problemą, ir dėl to nukentėjo," sakė H. Mickevičius. Taip pat yra pagrindo teigti, jog teisinės priemonės Lietuvoje ginti savo teises D. Budrevičienės atveju nebuvo pakankamai efektyvios. Galutinai kreipimosi į Europos Žmogaus teisių teismą perspektyvos bus įvertintos išnagrinėjus bylą dėl moralinės žalos atlyginimo.

ŽTSI valdybos pirmininkas pabrėžė, kad Lietuvos valdžios institucijos ir politikai nesuteikė pagalbos drašiai pasielgusiai pilietei, pirmajai viešai prabilusiai apie „vokeliuose“ mokamus atlyginimus. Savo silpnumą taip pat pademonstravo profesinės sąjungos. Ją ėmėsi ginti nevyriausybinės organizacijos.

Pilietišką Dalios Budrevičienės poelgis sukėlė tam tikrą revoliuciją. Sukruto kai kurios valstybinės institucijos - Valstybinė mokesčių inspekcija įsteigė nemokamą telefono liniją pranešimams apie atlyginimus "vokeliuose", vis daugiau darbuotojų išdrįsta pranešti savo nepasitenkinimą dėl darbdavių sukčiavimo, mokėjimų "vokeliuose" praktiką pasmerkė grupė verslininkų, pagerėjo mokesčių surinkimas į valstybės biudžetą, šalyje šoktelėjo vidutinis mėnesinis atlyginimas, nes sumažėjo paslėptų mokėjimų.

Teismų maratonas, nedarbas ir kiti sunkumai, K. Čilinsko nuomone, prisidėjo prie to, kad š.m. liepos pabaigoje dėl ūmaus kasos uždegimo D. Budrevičienė buvo paguldyta į Panevėžio ligoninę, o būkle nepagerėjus, išvežta į Santariškių klinikas. Šiuo metu moteris palengva sveiksta po antrosios operacijos, tačiau gydymo kaštai sunkiai pakeliami jos šeimai. ŽTSI skelbia jos sąskaitos numerį, kad norintieji galėtų paaukoti pinigų D. Budrevičienės gydymui:

AB bankas Hansabankas
Sąskaitos numeris: LT 837300010011603642
Gavėjas Dalia Budrevičienė
Mokėjimo nurodymas: Parama Dalios Budrevičienės gydymui.

2007 09 17

Priimta reikšminga Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis neveiksnumo klausimu

2007 m. rugsėjo 11 d. Lietuvos Aukščiausias Teismas išnagrinėjo Žmogaus teisių stebėjimo instituto (ŽTSI) atstovaujamos D.L. kasacinį skundą dėl jos pripažinimo neveiksnia. Nustačius byloje esminius pažeidimus, Teismas nutarė panaikinti pirmos instancijos sprendimą bei apeliacinės instancijos nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmos instancijos teismui.

Pareiškėjos sūnus, prašė pripažinti motiną neveiksnia, remiantis teiginiais, kad ji serga psichine liga, kuri pasireiškia kalbos sutrikimais, depresija, irzlumu ir agresyvumu, laiškų rašymu ir siuntimu įvairioms įstaigoms ir organizacijoms, skambinimu naktimis, pinigų skolinimusi, kad nuo 2000 m. nedirba, turi abejotinos reputacijos draugų, skolų, nieko neįsileidžia į butą, neleidžia atidaryti durų, neatplėšia jai adresuotos korespondencijos.

Pirmos instancijos teismas patenkino pareiškėjo skundą ir pripažino D.L. neveiksnia. Apeliacinės instancijos teismas išnagrinėjęs apeliacinį skundą, paliko pirmos instancijos teismo sprendimą nepakeistą.

Išnagrinėjęs kasacinį skundą, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atskleidė pažeidimus, būdingus daugumai atvejų, kai teismuose yra sprendžiamas asmens neveiksnumo klausimas.

Lietuvos Aukščiausias Teismas (toliau – Teismas) nutartyje pažymėjo, kad, "sprendžiant žmogaus veiksnumo apribojimo klausimą, kyla pavojus pažeisti fundamentalias asmens teises, todėl tokio proceso inicijavimui turi egzistuoti svarūs argumentai, o jo metu turi būti kreipiamas ypatingas dėmesys tinkamai asmens, tariamai stokojančio veiksnumo, teisių apsaugai, privalo būti užtikrinamas teisingas bylos nagrinėjimas (Europos Žmogaus teisių Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis)."

Teisėjų kolegija sutiko su kasacinio skundo argumentu, kad nustatymas, ar asmuo negali suprasti savo veiksmų ir jų valdyti, yra ne tik teismo psichiatrinės ekspertizės dalykas, bet ir fakto klausimas, kurį nustato teismas, įvertinęs visus kitus byloje esančius įrodymus, o esant reikalui, išklausęs ir ekspertus. Teismas pažymėjo, kad "vertinant asmens veiksnumą, turėtų būti atsižvelgiama į pakankamą šio asmens supratimą dėl sprendimo pasekmių svarbos. Asmens elgesio racionalumas, ekscentriškas elgesys ar elgesys, nukrypstantis nuo vyraujančių normų, taip pat nėra reikšmingi bylose, kuriose sprendžiamas klausimas dėl asmens pripažinimo neveiksniu."

Teismas pažymėjo, kad "bylą nagrinėję teismai nenurodė nustatytų aplinkybių, patvirtinančių išvadą, kad D. L. negali suprasti savo veiksmų reikšmės ir jų valdyti, nenurodė įrodymų, patvirtinančių, jog negalėjimas suprasti savo veiksmų reikšmės ir jų valdyti yra tokio pobūdžio, kad ji būtų pripažinta neveiksnia."

Teisėjų kolegija sutiko su kasacinio skundo argumentais, kad pirmosios instancijos teismas nesiėmė reikiamų žingsnių užtikrinti D. L. dalyvavimą teismo procese ir tuo pačiu pažeidė šalių procesinio lygiateisiškumo principą, nes suinteresuotas asmuo neturėjo galimybės teikti prašymus ir įgyvendinti kitas Civilinio proceso kodekse įtvirtintas teises.

Teismas, įvertinęs pirmosios instancijos teismo veiksmus, užtikrinant D. L. dalyvavimą sprendžiant jos neveiksnumo klausimą, padarė išvadą, kad pirmosios instancijos teismas pradėjo procesą ir nagrinėjo bylą dėl asmens pripažinimo neveiksniu nematęs šio asmens, net neįsitikinęs, kad asmuo apie tokį procesą žinojo.

Teismas pažymėjo, kad "tikėtina, jog D. L. apskritai nežinojo apie pirmosios instancijos teisme pradėtą ir vykusį teisminį procesą dėl jos pripažinimo neveiksniu, todėl buvo pažeista D. L. procesinė teisė būti tinkamai informuotai apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką; taip pat buvo pažeistos ir kitos esminės procesinės teisės (teisė pateikti prašymus, pareikšti nušalinimus bylą nagrinėjančiam teisėjui ir kitos), užtikrinančios teisę į teisingą teismą."

Minima Lietuvos Aukščiausiojo teismo nutartis yra reikšmingas žingsnis keičiant nusistovėjusią netinkamą teismų praktiką dėl neveiksnumo pripažinimo. ŽTSI tikisi, kad dėka šios Teismo nutarties, ateityje pavyks išvengti panašių pažeidimų teisminėje praktikoje.

ŽTSI pažymi, kad dabartinis teisinis reguliavimas bei teisminė praktika sudaro sąlygas piktnaudžiauti galimybe pripažinti asmenį neveiksniu. Tarp esamų problemų pažymėtinos: asmens procesinių teisių nepakankamas užtikrinimas, tame tarpe teisės į teisinį atstovavimą, bylos aplinkybių nagrinėjimas, kreipiant išskirtinį dėmesį į teismo psichiatrinės ekspertizės aktą, riboto veiksnio instituto nebuvimas, sprendžiant veiksnio klausimą asmenų su psichikos sutrikimais bei nebuvimas tinkamo priežiūros mechanizmo, užtikrinančio neveiksnių asmenų globėjų atsakomybę.